

Pravda o vzniku a vývoji světa

Rudolf Steiner

Třetí přednáška

Berlín, 14. listopadu 1911

Ve svých posledních úvahách jsme se pokusili ukázat, že je nutné hledat za veškerou fyzikální látkovostí našich světových úkazů duchovno. Pokusili jsme se charakterizovat nejprve duchovno, které se nachází za tepelnými jevy, potom za jevy proudícího vzduchu. Museli jsme, abychom mohli dělat takové charakteristiky, sáhnout zpět do velmi pradávnej minulosti našeho vývoje, museli jsme při svém popisu duchovních poměrů, které jsou základem fyzická, nahlížet do světa vlastního duševního života. Neboť je samozřejmě nutné, abychom odněkud vzali představy, jimiž věci můžeme charakterizovat. Pouhými slovy to nelze učinit, ale musíme mít zcela konkrétní představy. Viděli jsme, že duchovní poměry, na které se musíme přitom odvolávat, jsou zčásti tak vzdáleny tomu všemu, co člověk v současnosti prožívá a o čem může člověk v současnosti vědět, že jsme dokonce museli ve svém duševním životě, ve svém vlastním duchovním životě apelovat na ojediněle se vyskytující stavy, na poměry, které nejsou nijak všeobecné. Viděli jsme, že musíme hledat nejhlubší podstatu všech tepelných a ohnivých poměrů zcela stranou od toho, co je zevně fyzikálně oheň nebo teplo. Jistě se to člověku v dnešní době musí zdát velmi groteskní, když hovoří o tom, že podstatou všech ohnivých a tepelných poměrů ve světě je oběť, oběť zcela konkrétních bytostí, se kterými jsme se setkali v jistém vývojovém stavu Země na starém Saturnu. Tedy že podstatou všech tepelných poměrů je oběť Trůnů, kteří tehdy přinesli svoji oběť Cherubům. A skutečně musíme říci, že ve všem, co se nám ukazuje zevně v máji neboli v ilusi tepelných a ohnivých poměrů, spočívá takováto oběť, jak tehdy začala ve světovém vývoji.

Právě tak jsme posledně poznali, že za vším, co můžeme nazvat proudícím vzduchem nebo proudícími plyny, je opět něco velmi, velmi vzdáleného, co jsme nazvali „darující ctností“, oddané vylití vlastní podstaty duchovních bytostí. To je v každém zavanutí větru, ve veškerém proudění vzduchu. Vše, co tedy vnímáme zevně fyzicky, je skutečně jen iluse, mája, a správnou představu si učiníme teprve tehdy, když postoupíme od máji k duchovnu. Ve skutečnosti existuje oheň nebo teplo nebo vzduch právě tak málo, jako existuje člověk, který se vidí v zrcadle. Neboť stejně tak jako je zrcadlový obraz člověka v podstatě ilusí vůči člověku, tak jsou oheň nebo teplo nebo vzduch v podstatě ilusí. A skutečnost se k nim má tak, jako skutečný člověk ke svému zrcadlovému obrazu. V oblasti pravdivé skutečnosti nesmíme hledat oheň nebo vzduch, nýbrž oběť a darující ctnost. Přitom jsme během pozorování, když jsme viděli, jak se k oběti připojuje darující ctnost, vystoupili od bytí saturnského k bytí slunečního. V tomto slunečním bytí neboli v druhém planetárním vtělení naší Země můžeme nalézt něco, co nás přivádí opět o krok blíž ke skutečným poměrům našeho vývoje. A musíme dnes opět zavést jistý pojem, který patří do světa skutečnosti vůči světu duze. Dříve však, než přejdeme k vlastním poměrům vývoje, je třeba si osvojit jistý pojem, přičemž musíme vyjít z následujícího.

Když člověk koná něco ve vnějším životě, něco uskutečňuje, tak je základem tohoto konání jeho volní impuls. To, co člověk koná, ať je to pohyb ruky nebo jakákoli jiná činnost, všude tvoří základ této činnosti impuls vůle. Z toho pak vychází vše ostatní, co vede k nějakému činu, k nějakému lidskému konání. Člověk si nyní řekne: k silnému, mocnému činu, který, řekněme, má přinést zdar a požehnání, patří silný impuls vůle a k méně významnému konání slabý impuls vůle. A všeobecně bude člověk nakloněn této myšlence předpokládat, že na síle volního impulsu závisí velikost nějakého činu.

To, že je potřeba zesílit svou vůli, abychom vykonali něco velkého ve světě, to je správné jen do jisté míry. Od jistého okamžiku tomu tak již není. Jisté činy, které může člověk konat, činy, které se vztahují k duchovnímu světu, nezávisí - kupodivu - na zesílení impulsů naší vůle. Samozřejmě, že ve fyzickém světě, ve kterém žijeme, závisí velikost našich činů na velikosti našeho chtění, neboť se musíme více namáhat, chceme-li toho více dosáhnout. Ale v duchovním světě tomu tak vůbec není. Tam nastává pravý- opak. Tam je tomu tak, že k největším činům, k největším účinkům, není potřeba zesílení pozitivního impulsu vůle, ale spíše je zapotřebí jisté rezignace, jistého zřeknutí se. V duchovním světě můžeme vyjít z těch nejmenších, čistě duchovních skutečností. Neboť jistého duchovního působení nedosáhneme tím, že uvádíme na scénu co možná nejvíce svou dychtivost, nebo že bychom byli co možná nejvíce čiperní, ale naopak v duchovním světě dosahujeme jistých účinků tím, že krotíme svá přání a své žádostivosti a vzdáváme se jejich uspokojení.

Předpokládejme, že by se nějaký člověk zaměřil na to, aby ve světě něčeho dosáhl vnitřním duchovním působením. Potom se musí připravovat na to tím, že se učí potlačovat svá přání, svoji žádostivost. A zatímco se ve fyzickém světě stáváme silnějšími, jestliže dobře jíme, když se dobře živíme a tím máme více síly, můžeme - to je nyní jen líčení, není to žádná rada - v duchovním světě dosáhnout něčeho významného jen tehdy, když se postíme, nebo jistým způsobem konáme něco. abychom potlačili a zkontrolovali svá přání a žádosti. A k největším duchovním Účinkům, řekněme k magickým účinkům, patří vždy takováto příprava, která souvisí se zřeknutím se přání, žádostí a volních impulsů, jež se v nás objevují. Čím méně chceme, čím více si říkáme, že necháme život plynout kolem sebe, aniž bychom cokoli od něj požadovali, ale bereme věci tak, jak nám je karma přináší a současně se zřikáme všeho, čeho jinak chceme dosáhnout v tomto životě, tím silnějšími se stáváme vzhledem k působení našich myšlenek.

Člověk, který je naplněn žádostmi, který miluje především dobré jídlo a pití. u toho se pak ukáže, když je například učitelem nebo vychovatelem, že jeho slova, kterými se obrací na své svěřence, nemají velkou působnost a u jeho svěřenců jdou jedním uchem tam a druhým ven. Takový vychovatel nebo učitel bude hledat vinu u svých svěřenců. Tak tomu ale není. Člověk, který- začal s vyšším životem, který žije střídavě, který jí jen tolik, kolik je nutné, aby udržel svůj život, který myslí především na to, aby přijímal věci, které mu přináší osud, ten pomalu pozoruje, jak jeho slova mají větší sílu, dokonce již jeho pohled může mít potom velkou sílu a nemusí dojíti ani k tomuto pohledu, ale stačí pak být jen vedle svěřence s povzbuzující myšlenkou, aniž se tato myšlenka vysloví, a ona sama přejde na svěřence. To vše závisí na stupni zřeknutí se toho, co jinak člověk od života požaduje.

Nyní je pro duchovní působení, aby se docílilo duchovních účinků ve vyšších světech, správnou cestou ta, která vede skrze odříkání. V tomto ohledu existuje mnoho klamů. A klamy nevedou - neboť vypadají také z vnějšku tak podobně - ke správnému působení. Všichni znáte to, co se nazývá v obyčejném životě sebetřýzní. Toto sebetřýzní může být v mnoha případech takřka rozkoš, kterou volí dotyčný člověk na základě dychtivosti, aby dosáhl mnohého, nebo také z jiného zdroje žádostivosti, pro rozkoš. Potom askéze nepůsobí, neboť askéze má význam jen tehdy, když vystupuje jako průvodní jev odříkání, které je již zakořeněno v duchovnu. Tento pojem si chceme právě osvojit: pojem tvůrčího odříkání, tuto tvůrčí rezignaci, kterou můžeme prožívat ve své duši, abychom ji opět pojímali jako představu, jež je vzdálená všednímu životu. Pak můžeme být uvedeni o krok hlouběji do vývoje lidstva. Neboť něco takového se děje ve vývoji během přechodu od bytí slunečního k bytí měsíčnímu. Něco takového se děje v oblasti, v níž se nachází bytosti vyšších světů, o nichž víme, že souvisí s pokrokem zemského vývoje. Tady bych chtěl ještě jednou poukázat na vývoj na starém Slunci. Ale chtěl bych poukázat ještě na něco, co, jak víte, se nám může jevit v mnoha ohledech záhadným.

Častěji jsme již upozornili na takové děje ve světovém vývoji, které musíme odvozovat od bytostí, které zůstaly v průběhu vývoje takzvaně pozadu. Víme, že do pozemského lidstva zasahují luciferské bytosti. A častěji jsme se již zmínili o tom, že tyto luciferské bytosti zasahují během pozemského vývoje do našeho astrálního těla, jelikož nedosáhly onoho stupně vývoje, kterého mohly dosáhnout během vývoje na starém Měsíci. Často jsem použil triviálního přirovnání, že nepropadají jenom žáci ve škole, ale že propadají také duchovní bytosti ve svých vývojových stupních ve velké kosmické evoluci, aby později zasahovaly do vývojových stupňů jiných bytostí a způsobovaly tím něco podobného, co způsobují luciferské bytosti, které se opozdily ve svém vývoji na starém Měsíci. Takže člověk vděčí luciferským bytostem na jedné straně za to, že má ve svém astrálním těle žádosti, pudy, vášně, které ho neustále stahují v jeho vývoji dolů. a tím jej vtahují do nižších oblastí jeho bytí. Na druhé straně by člověk nikdy nedosáhl své svobody, nedospěl by ke schopnosti samostatného rozhodování, kdyby na starém Měsíci nezůstaly luciferské bytosti pozadu. Takže člověk vděčí luciferským bytostem na jedné straně za svou svobodu. Z toho také vyplývá, že jednostranné pojetí této věci, že luciferské bytosti člověka jen stahují dolů, není zcela výstižné, ale člověk musí pohlížet na jejich opoždění také jako na něco dobrého, jako na něco, bez čeho by nemohl dosáhnout své lidské důstojnosti v pravém slova smyslu.

Tedy základem toho, co nazýváme u luciferských a ahrimanských bytostí zaostáváním zpět je něco mnohem hlubšího, co před nás předstupuje již na starém Saturnu, ale tam je to těžko rozpoznatelné, takže je velmi těžké nalézt slova pro to, abychom mohli charakterizovat, co je základem bytí na starém Saturnu. Postoupí- me-li však dále k bytí na starém Slunci, pak to můžeme zcela přesně charakterizovat, když si všimneme dnes popsaného pojmu rezignace, zřeknutí se. Neboť základem veškerého opoždění se bytostí je jistá rezignace, neboli zřeknutí se ze strany vyšších bytostí. Tak můžeme vidět, že na starém Slunci se odehrává následující: řekli jsme, že Trůnové, Duchové vůle, přinášejí obět' Cherubům. Tuto obět' přinášejí - jak jsme posledně viděli - nejen na starém Saturnu, ale pokračují v ní i na starém Slunci. Takže jsme zde měli před sebou v obraze, jak Trůnové, Duchové vůle, obětují Cherubům. A viděli jsme, že v obětování spočívá vlastní podstata veškerých tepelných a ohnivých jevů, jež se ve světě nacházejí. To můžeme nyní zřetelně pozorovat, jestliže pohlížíme zpět v kronice

Akaša na staré Slunce. Potom vidíme toto: Trůnové obětují a setrvávají u obětní činnosti, takže máme obětující Trůny a jistý počet Cherubů, k nimž vidíme stoupat oběť, zatímco oni do sebe přijímají to, co proudí z oběti jako teplo. Avšak jistý počet Cherubů uskutečňuje něco jiného: zřikají se této oběti, nepřijímají tento obětní čin. Musíme si proto obraz, jež jsme nechali předstoupit před svoji duši, ještě trochu doplnit.

V tomto obraze vidíme obětující Trůny a Cheruby, kteří tuto oběť přijímají, avšak máme v něm též Cheruby, kteří tuto oběť nepřijímají, kteří zase vrací zpět to, co k nim proudí nahoru jako oběť. Je velmi zajímavé toto sledovat v kronice Akaša. Neboť v důsledku toho, že nyní takřikajíc proudí do obětního tepla obdarovávající ctnost Duchů moudrosti, vidíme nyní jakoby vystupovat vzhůru na starém Slunci obětní kouř, o němž jsme řekli, že je pak Archanděly opět vrhán zpět od nejkrajnějšího slunečního okruhu ve formě světla a který není částí Cherubů přijímán, takže proudí zpět, hromadí se zde, takže máme v prostoru starého Slunce hromadící se obětní oblaka: oběť, která vystupuje, oběť, která sestupuje, oběť, která je přijímána, oběť, která se vrací zpět do sebe následkem zřeknutí se. Toto setkávání se vlastních spirituálních útvarů na starém Slunci nacházíme jaksi mezi tím, co jsme minule nazvali zevním a vnitřním, mezi těmito oběma dimenzemi na starém Slunci jako oddělovací vrstvu, takže máme uprostřed obětující Trůny, potom výše Cheruby, kteří oběť přijímají, pak také Cheruby, kteří tuto oběť nepřijímají, ale odmítají ji, takže se jaksi hromadí. Tímto zpětným hromaděním vzniká jakýsi prstencový oblak a zcela zevně zde máme světelné masu vrhané zpět.

Představte si tedy tento obraz zcela živě: máme zde tento prostor starého Slunce, tuto dávnou sluneční masu jako jakousi kosmickou kouli, mimo niž si nemáme nic představovat, takže si máme jen myslet prostor až k archandělům. Představme si dále, že máme uprostřed tento prstencový útvar z obětí přijímaných a obětí zpět proudících, které se setkávají. Z těchto přijímaných a nepřijímaných obětí vzniká na starém Slunci, to co můžeme nazvat zdvojením celé sluneční substance nebo také jejím rozestoupením se. S vnějším obrazem lze srovnat staré Slunce jen tak, že jej přirovnáme ke tvaru dnešního Saturnu. Koule, která je obklopena prstencem, kde hromadící se obětní masu vrhají dovnitř to, co je uprostřed, a to, co je venku, se uspořádává do prstencové formy. Tak máme vlastně působením hromadících se obětních sil rozdělenou sluneční substancí na dvě části.

Tedy, co je nyní způsobováno tím, že dochází teď ze strany jistých Cherubů ke zřeknutí se oběti? To je mimořádně obtížná kapitola, ke které se zde blížíme, a budete moci chápat jen v pozvolném meditování to, co spočívá v pojmech, které nyní vy ložím. Jen když přemýšlíme dlouho o těchto pojmech, které jsou zde podávány, vidíme, jaké reality jsou základem těchto pojmů. Rezignací, o níž jsme hovořili, musíme uvést ve spojení s něčím, co jsme poznali na starém Saturnu: se vznikem času. Viděli jsme, že s Duchy času, Archai, vzniká čas teprve na starém Saturnu a že nemá žádný smysl hovořit o nějakém čase před starým Saturnem. Nyní je v tom vysloven jistý druh opakování, ale můžeme říci: „Čas trvá dále.“ Trvání je již pojem, který v sobě obsahuje čas. Rekneme-li tedy, že čas trvá dále, tak to znamená: pozorujeme-li v kronice Akaša Saturn a Slunce, pak vidíme na starém Saturnu vznik času a že na starém Slunci čas také existuje. Kdyby veškeré poměry pokračovaly tak, jak jsme je charakterizovali během posledních pozorování vzhledem ke starému Saturnu a starému Slunci, pak by čas tvořil základ veškerého dění ve vývoji. Nemohli bychom si tento čas odmyslet od žádného vývojového konání. Viděli jsme, že Duchové času vznikli na starém Saturnu a že všemu byl vštípen čas. A vše, co jsme si až dosud mysleli v obrazech, v imaginacích o vývoji, musíme si myslet právě ve spojitosti s časem. Kdyby se tedy stalo jen to, co jsme uvedli jako obětování a obdarovávající ctnost, tak by bylo vše podrobeno času. A nebylo by nic, co by času nepodléhalo. To znamená, že by pak vše, co náleží k času, podléhalo vzniku a zániku.

Nuže, ti Cherubové, kteří se zřekli oběti, tedy toho, co je jaksi obsaženo v obětním kouři, se toho zřekli proto, že se tím vymaňovali z vlastností tohoto obětního kouře. A k těmto vlastnostem patří především čas, a tím vznikání a zánikání. V celém tomto zřeknutí se oběti spočívá to, že se tito Cherubové vymaňují z podléhání času. Tím se utvářejí poměry během vývoje na starém Slunci tak, že jisté poměry, které pokračují v přímé linii ze starého Saturnu jako obětování a darující ctnost, jsou podřízeny času, zatímco jiné poměry vznikly tím, že se jistí Cherubové zřekli oběti, vymanili se z času a tím si zvolili věčnost, trvání, nepodléhání vzniku a zániku. Je něco velmi pozoruhodného, že během vývoje starého Slunce přicházíme k rozdělení na čas a věčnost. Cherubové si svou rezignací během vývoje starého Slunce vydobyli věčnost jakožto vlastnost jistých poměru, které nastaly během tohoto vývoje na starém Slunci.

Jestliže jsme tedy nyní viděli při pohlžení do vlastní duše vyrůstat z této duše jisté působení tím, že si člověk osvojuje v duši odříkání a rezignaci, tak můžeme vidět, hovoříme-li nejdříve jen o starém Slunci, jak si jisté božsky-duchovní bytosti získaly nesmrtnost a věčnost tím, že rezignovali na oběť a na to, co mohlo vzejít z rozšiřujících se darů darující ctnosti. Jestliže jsme viděli na starém Saturnu vznik času, nyní tedy vidíme během vývoje starého Slunce, jak se vyprošťují jisté poměry z působení času. Řekl jsem ovšem, prosím, abyste si toho dobře povšimli, že se toto připravovalo již na starém Saturnu, takže věčnost nezačíná teprve na starém Slunci, ale jasně a pochopitelně je to, že se to stává teprve na starém Slunci. Na starém Saturnu je možné toto oddělení věčnosti od času pozorovat jen slabě, takže se naše pojmy a slova neukazují dostatečně jemně utvářena, abychom něco takového mohli charakterizovat již u vývoje starého Saturnu.

Tak jsme poznali význam rezignace, jak se bohové na starém Slunci zřekli oběti a tím si získali nesmrtnost. Co bylo nyní dalším následkem tohoto činu?

Z „Tajné vědy v nástinu“, která v jistém ohledu ještě musela zůstat v oblasti máje, víme, že po vývoji slunečním následoval vývoj měsíční, že se na konci starého Slunce všechny poměry ponořily do jistého soumraku, do jakéhosi kosmického chaosu a vynořily se opět jako starý Měsíc. Tak vidíme vynořit se opět oběť jako teplo. Tedy to, co zůstalo také na starém Slunci jako teplo, vidíme nyní také na starém Měsíci vynořovat se jako tepelné poměry. To, co je darující ctností, to vidíme vynořovat se jako plyn, jako vzduch. Ale také rezignace, zřeknutí se oběti, dále trvá. To, co jsme nazvali rezignací, je obsažené také ve všem, co se odehrává na starém Měsíci. Je tomu skutečně takto: to, co můžeme prožívat jako rezignaci, musíme si myslet stejně tak jako sílu, která je na starém Měsíci a která sem přešla ze starého Slunce, jako si myslíme něco jiného, co se nachází ve vnějším světě. To, co bylo obětí, se jeví v máje jako teplo, a co byla darující ctnost, se jeví v máje jako plyn nebo vzduch. Co je nyní rezignace, to se jeví v máje jako tekutina, jako voda. Voda je mája a nebyla by zde ve světě žádná voda, kdyby nebylo jejím duchovním základem odříkání neboli rezignace. Všude, kde se ve světě nachází voda, je za ní odříkání bohů! Právě tak jako je pravdou, že teplo je ilusí a nachází se za ním oběť, jako je plyn a vzduch ilusí a nachází se za nimi darující ctnost, tak je voda jako substance, jako zevní skutečnost, jen smyslovou ilusí, zrcadlovým obrazem toho, co je rezignací jistých bytostí na to, co dostávají od bytostí jiných. Mohli bychom říci, že ve světě může voda téci jen tehdy, je-li jejím základem rezignace. Nyní víme, že když staré Slunce přešlo ke starému Měsíci, že se vzdušné poměry zhustily do poměrů vodních. Voda vznikla teprve na starém Měsíci, na starém Slunci voda ještě nebyla. To, co jsme mohli pozorovat na starém Slunci jako kupící se, shlukující se mračna, to se sráží a stlačuje do sebe, zhušťuje se to v něco hustšího, ve vodu, která vystupuje na starém Měsíci v měsíční moře.

Máme-li toto na zřeteli, potom budeme moci pochopit otázku, která může být položena. Z rezignace se stává voda a voda je ve skutečnosti rezignací. Získáváme tak duchovní pojem zcela zvláště ního rázu pro to, čím je vlastně voda. Ale můžeme si položit otázku: jaký je vlastně rozdíl mezi stavem, který by nastal, kdyby Cherubové nerezignovali, a mezi stavem, který nastal nyní tím, že rezignovali? Projevuje se snad tento rozdíl nějakým způsobem? Ano, tento rozdíl se projevuje tím, že nyní na starém Měsíci vystupují následky oné rezignace. Kdyby totiž tato rezignace nenastala, kdyby jistí Cherubové, kteří se zřekli oběti, tuto oběť přijali, tak by byli - obrazně řečeno - měli obětní kouř ve své vlastní substancí, a to, co by konali, by se projevilo v obětním kouři.

Předpokládáme, že by tito Cherubové vykonali to nebo ono. Potom by se to projevilo - zevně vyjádřeno - proměňujícími se oblaky vzduchu, to znamená, že ve vnější podobě vzduchu by se projevilo to, co nerezignující Cherubové učinili s obětní substancí. Nyní ale tuto substancí odmítli a tím ovšem přešli ze smrtelnosti do nesmrtnosti, z pomíjivosti do věčnosti. Ale obětní substance je zde a je propuštěna ze sil, které by ji jinak přijaly, a nyní nepotřebuje následovat podněty, impulsy Cherubů, neboť ti ji propustili, odkázali zpět. Co se nyní děje s touto substancí? Děje se s ní to, že se jí zmocňují jiné bytosti, které se tím, že nemají tuto substancí v Cherubech, stávají na Cherubech nezávislémi, stávají se samostatnými bytostmi, které jsou zde vedle Cherubů, zatímco jinak by byly Cheruby řízeny, vedeny, kdyby byli Cherubové tuto obětní substancí přijali. V tom spočívá možnost, že nastává opět rezignace, že bytosti přitahují k sobě vyproudivší obětní substancí a v ní jednájí. A to jsou ony bytosti, které zůstávají pozadu, takže jejich opožďování ve vývoji je následkem resignace Cherubů. Cherubové tím, na co rezignují, poskytují těmto opožďovaným bytostem možnost zůstat pozadu. Tím, že je oběť odmítnuta, mohou se jiné bytosti, které nerezignují, oddávat přáním a žádostivostem a vyjadřovat svá přání, zmocnit se obětní substance a tím mají možnost vystupovat jako samostatné bytosti vedle ostatních bytostí.

Tím, že se jistí Cherubové stali nesmrtnými, je dána s přechodem od starého Slunce ke starému Měsíci možnost, aby se jiné bytosti oddělily ve své vlastní substancialitě od pokračujícího vývoje Cherubu a vůbec od nesmrtných bytostí. Vidíme tedy, když nyní poznáváme hlubší důvod tohoto opožďování se, že vlastně původní vinu na tomto opožďování ve vývoji, chceme-li o takové původní vině hovořit, že tuto původní vinu nemají vůbec ti, kdo zůstali pozadu. A je důležité, abychom to pochopili. Kdyby Cherubové onu oběť přijali, tak by nemohly luciferské bytosti zůstat pozadu, neboť by neměly žádnou příležitost vtělit

se do této obětní substance. Aby existovala možnost, že se nějaké bytosti takto osamostatní, nastalo předtím ono zřeknutí se oné oběti. Je to tedy moudrým vedením světa zařízeno tak, že si bohové sami vyvolali své odpůrce. Kdyby se bohové nezřekli oběti, tak by se nemohly nějaké bytosti vzepřít. Nebo, chceme-li to vyjádřit triviálním způsobem, můžeme říci, že bohové to jaksi předvídali: „Budeme-li dále jednat jen tak, jak jsme to činili od starého Saturnu ke starému Slunci, tak nikdy nevzniknou bytosti jednající svobodně ze své vlastní vůle. Aby takové bytosti mohly vzniknout, musí být dána možnost, aby nám v kosmu vznikli protivníci, abychom nalézali odpor v tom, co podléhá času. Kdybychom řídili jen vše sami, tak bychom takový odpor nenacházeli. Mohli bychom si to velmi usnadnit tím, že bychom přijali veškerou oběť, pak by nám byl ale podřízen celý vývoj. To ale neučiníme, jelikož chceme bytosti, které jsou na nás nezávislé, které se nám mohou vzepřít. Proto onu oběť nepřijímáme, takže se ony bytosti stávají naší rezignací a tím, že onu oběť přijímají, našimi protivníky!“

Vidíme tedy, že nemáme hledat základ zla u takzvaných zlých bytostí, ale u takzvaných dobrých bytostí, které způsobily teprve svojí rezignací, že vzniklo zlo skrze bytosti, které mohou přinášet zlo do světa. Nyní by mohl někdo velmi snadno namítnout - a prosím, abyste nechali tuto myšlenku velice na svou duši působit - : „Měl jsem až dosud o bozích lepší mínění! Měl jsem až dosud o bozích mínění, že by mohli uskutečnit to, co měla uvést na scénu lidská svoboda bez možnosti zla. Jak to, že všichni tito dobří bohové nemohli vnést do světa lidskou svobodu bez možnosti zla?“

Chtěl bych při této příležitosti připomenout onoho španělského krále, který shledal svět strašně komplikovaným a který proto jednou řekl, že kdyby mu Bůh přenechal stvoření světa, tak by jej učinil jednodušší. Člověk si může ve své slabosti myslet, že by mohl učinit svět jednodušší, ale bohové to vidí lépe. a proto stvoření světa člověku nepřenechali.

Mohli bychom z hlediska poznání vědy tyto poměry charakterizovat ještě přesněji. Předpokládejme, že by něco mělo být podepřeno a že se někomu řekne, že by se to mohlo podepřít tak, že se postaví sloup a věc se na něj postaví. Zde by potom oslovený mohl říci: Vlastně by to mohlo být uděláno také jinak! Ano proč by se to také nemělo udělat jinak? Nebo by někdo mohl říci, když je při nějaké stavbě zapotřebí trojúhelník: Proč by měl mít tento trojúhelník jen tři úhly? Bůh by mohl udělat trojúhelník tak, aby neměl tři úhly! Ale že trojúhelník nemá mít tři úhly, to má takový smysl, jako to, že by bohové měli vytvořit svobodu bez možnosti zla a utrpení. Tak jako k trojúhelníku patří tři úhly, tak patří ke svobodě možnost zla rezignací jistých duchovních bytostí. To vše patří k rezignaci bohu, kteří tím vytvořili vývoj na základě nesmrtelnosti, aby zlo opět přivedli zpět k dobru. Bohové se nevyhnuli zlu, neboť tím by byl svět chudý a nebyl by tak pestrý. Proto museli bohové nechat přijít zlo do světa kvůli svobodě a museli si pro sebe získat moc, aby přivedli zlo opět k dobru. Tato moc je něčím, co může přijít jako účinek jen ze zřeknutí se, z rezignace.

Náboženství jsou zde stále k tomu, aby poukazovala jaksi v obrazech na velká světová tajemství. Poukázali jsme dnes na pradávňé vývojové fáze a připojili jsme k pojmu oběti a darující ctnosti pojem rezignace, učinili jsme tím opět krok k pravdivosti vůči máje a ilusi. Takové obrazy a pojmy byly dávány lidem také v náboženství. A v biblickém náboženství je něco, čím si může člověk osvojit pojem rezignace, pojem odmítnutí oběti. Je to vyprávění o obětujícím Abrahamovi, který má obětovat Bohu svého vlastního syna, a o tom, jak se Bůh této patriarchovy oběti zřekl. Přijmeme-li tento pojem zřeknutí se do své duše, potom můžeme získat taková nazírání, jak jsme je již vyjádřili. Řekl jsem vám jednou: předpokládejme, že by byla oběť Abrahamova přijata a Izák by byl obětován. Jelikož od něj pochází celý starohebrejský národ, tak by Bůh přijetím této oběti odebral celý tento národ Zemi. Vše, co pocházelo od Abrahama, daroval Bůh tímto zřeknutím se jedné oblasti, která je mimo něj, odňal to tím své působnosti. Kdyby oběť přijal, tak by tím celou oblast, která se nacházela ve starohebrejském národě, přijal do sebe, neboť obětovaný Izák by byl zůstal u Boha. Takto se ale toho zřekl a tím přenechal celou tuto vývojovou linii Zemi. Všechny pojmy rezignace, oběti, mohou před nás vystoupit ve významném obraze obětování dávného patriarchy.

Ale ještě na jiném místě našich pozemských dějin můžeme najít takovouto rezignací vyšších bytostí, a také zde smíme opět poukázat na něco, na co jsme již poukázali posledně: na obraz Leonarda da Vinci, na Poslední večeři. Tento obraz představuje scénu, kde máme jaksi před sebou celý smysl Země a Krista. Vzpomeňte si, chcete-li proniknout celý smysl obrazu, na slova, která nacházíme také v evangeliu: „Copak bych nemohl přivolat celý zástup andělů, kdybych chtěl ujit obětní smrti?“ To, co by mohl v tomto okamžiku Kristus přijmout, a co by bylo pro něj samozřejmě snadné, to je odmítnutí v rezignaci, ve zřeknutí se. A největší zřeknutí Krista Ježíše před nás předstupuje tam, kde svým zřeknutím nechává do své sféry vystoupit odpůrce samotného, Jidáše. Spatřujeme-li v Kristu Ježíši to, co v něm můžeme spatřit, tak v něm můžeme spatřit obraz oněch bytostí, které jsme nyní právě poznali na jistém vývojovém stupni. Těch, kteří se museli zřít oné oběti, těch bytostí, jejichž povahou je rezignace. Kristus rezignuje na to, co by se stalo, kdyby nenechal vystoupit Jidáše jako svého odpůrce, jako bohové kdysi na starém Slunci vyvolali sami rezignací své odpůrce.

A my vidíme tento děj opět zachycen na Zemi v obraze od Leonarda da Vinci Kristus mezi dvanácti učedníky s Jidášem. Jidáš zde stojí jako zrádce, tak, jako vystoupili odpůrci duchovních mocností. Aby mohlo vstoupit do vývoje to, co má nekonečnou cenu pro lidstvo, musel se postavit Kristus sám proti svému odpůrci. Proto si pohledem na tuto Poslední večeři připomínáme slova: „Kdo smáčí se mnou toto sousto v míse, ten mě zradí“, protože zde v pozemském obraze vidíme Božího odpůrce samotného, jenž je postaven proti bohům. Proto činí na nás tento obraz tak mohutný dojem. Proto jsem mohl již častěji říci: vše, co by uviděl obyvatel Marsu, kdyby mohl sestoupit na Zemi, by shledal více méně zajímavým, i kdyby tomu nerozuměl. Ale při pohledu na obraz Leonarda da Vinci by poznal z jistého místa kosmu, jež souvisí právě tak s Marsem jako se Zemí, se kterým souvisí celá sluneční soustava, něco, z čeho by mohl pochopit skutečný smysl Země. To, co je zobrazené v pozemském obraze, to má také význam pro celý vesmír. Jak se konkrétní mocnosti staví vůči božským nesmrtelným mocnostem. A objevuje-li se zde uprostřed svých apoštolů Kristus, který na Zemi přemáhá smrt, ukazuje-li se nám tím triumf nesmrtelnosti, potom zde musí být poukázáno na onen nesmírně významný okamžik, který zde nastal, když se oddělili bohové od časového bytí a dosáhli tím vítězství nad časem, to znamená, že se stali nesmrtelnými. To může naše srdce cítit, když hledíme na Poslední večeři od Leonarda da Vinci.

Neříkejte, že ten, kdo hledí na Poslední večeři s naivní myslí, neví přece vše, co jsme dnes řekli. Nepotřebuje to vědět. Neboť v tom spočívá tajemství hlubiny lidské duše, že nepotřebujeme vůbec vědět rozumem, co lidská duše cítí. Zná snad květina zákony, podle kterých roste? Ne, ale přece roste. Copak potřebuje rostlina znát zákony, copak lidská duše potřebuje rozum, aby cítila tu nekonečnou velikost, která existuje, když má před sebou obraz Boha a jeho odpůrce, když před ní stojí to nejvyšší, co může být vyjádřeno, protiklad nesmrtelnosti a pomíjivosti? To nepotřebuje vědět, to přechází do duše magickou silou, když člověk stojí před tímto obrazem, který je nám zde namalován jako zrcadlo smyslu světa. A umělec nemusel být v pravém slova smyslu okultistou, aby toto dovedl namalovat. Avšak v duši Leonarda Da Vinci byly skryté síly, které byly schopné vyjádřit právě to nejvyšší, to nejvýznamnější. Proto na nás působí velká díla s takovou neodolatelnou silou, poněvadž jsou hluboce spojena se smyslem světového řádu. V dřívějších dobách byli umělci spojeni se smyslem světového řádu v temném vědomí, aniž by to věděli. Ale umění by zemřelo, kdyby nezískalo v budoucnu nové základy z podnětu duchovní vědy jakožto vědění o těchto věcech.

Podvědomé umění má svou minulost a se svou minulostí dosáhlo svého konce. Umění, které se nechá inspirovat duchovní vědou, je na začátku svého vývoje. Je to umění budoucnosti. Jako je skutečností, že dávný umělec nepotřeboval vědět, co je základem uměleckého díla, tak je skutečností, že budoucí umělec to vědět musí, ale musí to vědět pomocí těch sil, které představují opět jistý druh nekonečnosti, které představují zase něco z plného obsahu duše. Neboť duchovní vědu nemá ten, kdo ji opět činí vědou rozumovou, kdo ji vyjadřuje v schématech a paradigmatech, ale má ji ten, kdo u každého pojmu, který vyvíjíme, může pociťovat při každém slově něco, co chce slovo, co chce ideu samotnou roztržít, co může nanejvýš vyústit do mnohovýznamnosti obrazů.

Schématata bude možné vytyčit, pokud se někdo domnívá, že se vývoj světa uskutečňuje v abstraktních pojmech. A se schémata to nejde tak dobře, chceme-li podat živoucí pojmy, jako obětování, darující ctnost a rezignace. Tato tři slova se dají ještě vyjádřit schémata, když pod těmito slovy nemyslíme více než těch pár písmen. Chceme-li však před sebe postavit pojmy oběti, darující ctnosti, rezignace, pak zde musíme již kreslit před sebou takové obrazy, jak jsme je posledně popsali: obětující Trůny, kteří vysílají svou oběť vzhůru k Cherubům, z jejich oběti vystupující obětní kouř, archanděly odrážející zpět světlo atd. A až přišť přejdeme k bytí starého Měsíce, potom uvidíme, jak se obraz stává bohatším, jak k tomu bude muset skutečně přistoupit něco jako zkapalnění hromadících se oblaků, které zurčí jakožto měsíční masy a jak k tomu přistupují míhavé blesky Serafů. Zde musíme přejít k bohatším představám, vůči nimž si pak řekneme: budoucnost lidstva si již najde možnost, jakož i umělecké prostředky, aby mohla pro zevní svět vyjádřit to, co je jinak možné číst v kronice Akaša.